

**Peter Salner – Monika Vrzgulová. Dvojrozhovor.
O paměti, etnologii a meste. Editorka Katarína Popelková.
Bratislava: Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV;
Marenčin PT, 2020. 255 s. ISBN 978-80-569-0676-7**

Poslední kniha dvou dlouholetých kolegů z Ústavu etnológie a sociálnej antropológie SAV, Petera Salnera a Moniky Vrzgulové, představuje pozoruhodný a svým způsobem odvážný počín. Oba autoři se v ní totiž stávají jejími hlavními hrdiny, když vystupují v neobvyklé dvojroli narátora i tazatele a formou hloubkového biografického rozhovoru si navzájem líčí pracovní i osobní životní peripetie. *Dvojrozhovor* je jedním z výstupů grantového projektu APVV „Súčasný obrazy socializmu“ (2017–2021), jehož hlavním cílem je metodou orální historie zachytit aktuální vzpomínky pamětníků na jejich každodenní život v období socialismu na Slovensku. Jelikož oba autoři splňovali kritéria výzkumného vzorku, rozhodli se učinit ne zcela obvyklý krok a sami se stali ve vlastním projektu pamětníky. Vyzkoušet si na vlastní kůži pozici narátora může být pro badatele velmi prospěšné: pomůže lépe pochopit, jaké postavení zaujímá badatel ke svým narátorům, a uvědomit si, že obě osoby přítomné rozhovoru jsou nejen pozorovateli, ale zároveň objekty pozorování druhého.

Peter Salner i Monika Vrzgulová jsou jedni z průkopníků metody orální historie na Slovensku, natočili stovky orálně-historických roz-

hovorů, naslouchání rozmanitým životním příběhům se stalo přirozenou a podle všeho oblíbenou součástí jejich práce. Ne náhodou tedy Katarína Popelková nazvala úvodní kapitulu, v níž oba své kolegy a zároveň přátele představuje – „Rozhovor jako způsob života“. Jádrem knihy tvoří dva rozhovory, v nichž se autoři spravedlivě vystřídají v obou úlohách, tedy narátora i tazatele. V krátké předmluvě Peter Salner shrnuje důvody, proč zvolili psanou formu rozhovorů. Tento způsob vedení rozhovoru však nebyl pro autory úplnou novinkou, vyzkoušeli si jej již v roce 2002 v publikaci *Videli sme holokaust*. Některé vzpomínky ze zmíněné knihy se opakují i ve *Dvojrozhovoru*. Oba aktéři například opakovaně zmiňují ne zcela ojedinělý jev, kdy mají nejbližší příbuzní narátora námitky proti realizaci rozhovoru.

Korespondenční forma rozhovoru přirozeně přináší určité výhody i nevýhody. V klasicky vedeném interview je občas náročné vytvořit natolik důvěrný vztah, který umožní hlubší otevřený rozhovor. Korespondenční metoda má své místo tam, kde je osobní konverzace příliš obtížná či bolestivá. Někteří účastníci výzkumu se snáze otevrou, když je adresát přítomen pouze

nepřímo. Korespondenční metodu využila například Jennifer Harris (*The correspondence method as a data-gathering technique in qualitative enquire*. 2002) v rámci kvalitativního výzkumu žen, které se sebepoškozují, neboť se jí nepodařilo navázat smysluplný osobní dialog s těmito ženami. Psaná forma umožňuje účastníkům výzkumu důkladněji zvažovat odpovědi, aniž by cítili tlak okamžitě odpovědět. Tuto výhodu vyzdvihuje například i Christine Lohmeier (*Researching Family Secrets*. 2020), která použila zápisky pamětníků jako metodu sbírání citlivých rodinných údajů.

V případě Moniky Vrzgulové a Petera Salnera bylo hlavním důvodem právě toto promyšlené zvažování odpovědí. Výhodou takto vedeného dvojrozhovoru je symetrie, oba aktéři tu vystupují jako rovnocenní partneři, z textu je cítit vzájemná důvěra. Na rozdíl od klasické formy orálně historického rozhovoru volí oba tazatelé i dlouhé promyšlené otázky, někdy dokonce i zdvojené, což by v případě mluveného rozhovoru nebylo zrovna ideální.

I když autoři nepatří k jedné generaci, a i jejich rodinné kořeny jsou jiné, kromě zájmu o detektivky je spojuje mnoho dalších věcí. Oba narátoři se noří hluboko do rodinné historie, vzpomínají na období školní docházky od základní školy až po vysokou školu. I když o práci etnologa nesnil od dětství ani jeden z nich (Monika Vrzgulová chtěla původně studovat konzervatoř a Peter

Salner archeologii), dnes z obou číší silné zaujetí oborem, které je patrné i při častém propojení etnologické profese s občanskými aktivitami. Pro oba byla formativním profesním zážitkem práce na projektu *Osudy tých, ktorí prežili holokaust*. Zároveň se oba autoři významně zajímají a zkoumají historii rodných měst – Bratislavy a Trenčína.

Podobně jako v publikaci *Mezi státním plánem a badatelskou svobodou* (Praha: Academia, 2018), v níž zástupci tří generací českých etnografů prostřednictvím rozhovorů reflektovali témata související s vývojem disciplíny před rokem 1989, se Peter Salner a Monika Vrzgulová dostávají i k zúčastněnému popisu historie oboru etnologie na Slovensku, respektive přibližují práci v Národopisném ústavu Slovenské akademie vied a umení, začátkem devadesátých let transformovaného do Etnologického ústavu SAV.

Kromě výše zmíněných témat najdeme ve *Dvojrozhovoru* řadu postřehů z terénu, apel na nezbytnost výzkumnické reflexe a související etický přístup. Autoři se dotýkají i problematiky emocí ve výzkumu, otevírají téma psychohygieny a určité míry odosobnění v emočně náročných výzkumech.

V závěrečné kapitole Monika Vrzgulová shrnuje historii a vývoj využívání metody orální historie na Slovensku, která je zde rozvíjena především zásluhou etnologů, a představuje nejvýznamnější projekty a témata.

Autoři přiznávají, že si po celou dobu psaní této knihy uvědomovali determinovanost svých výpovědí badatelskou i osobní identitou. Jejich vyprávění je osobní, snaží se o sebereflexi, a to nejen výzkumnickou, ale i lidskou. Uvědomují si, že i přes určité očekávání, s jakým k vzájemnému rozhovoru přistupovali, jsou důležité hlavně otázky, které následně vyvolávají řadu asociací i přes určitou míru autocenzury. Peter Salner s údivem konstatoval, že když byl v roli informátora, souvislosti mu rezonovaly jinak, než kdyby kladl otázky, slábla přirozená

autocenzura a podle vlastních slov „pověděl i to, co nechtěl“.

Kniha je adresovaná široké odborné veřejnosti, ale domnívám se, že má šanci oslovit i laickou veřejnost, pro kterou je třeba etnologie naprosto neznámý pojem. Díky *Dvojrozhovoru* si každý může udělat alespoň rámcovou představu o tom, jak etnologové pracují a co je předmětem jejich zkoumání. Jak říká Peter Salner v úvodu, někdy jsou rozhovory mnohem zajímavější než odborné texty. A naopak poučený čtenář najde v této publikaci informace, které se do ostatních odborných textů autorů nedostaly.

Petra Schindler-Wisten (*Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i.*)

Janko Blaho. Záhorácké pjesničky. Editor Peter Michalovič. Bratislava: Hudobné centrum; Skalica: Záhorské muzeum, 2018. 816 s. ISBN 978-80-89427-33-8

Sbírka Janka Blaha *Záhorácké pjesničky* vycházela postupně v letech 1948–1986. Jejím autorovi, rodákovi ze Skalice a významnému opernímu zpěvákovi, se v ní podařilo shromáždit 1 224 písní, které pocházejí téměř ze všech obcí západoslovenského regionu Záhorí. V roce 2018 se sbírka dočkala nového souhrnného vydání, které připravil etnomuzikolog Peter Michalovič.

Záhorí a *Záhorácké pjesničky* není třeba českému poučenému čtenáři zvláště představovat. Záhorácká oblast bezprostředně sousedí s moravským Slováckem. Oba regiony

jsou si kulturně velmi blízké, což se projevuje i na písňovém repertoáru.

Českému čtenáři bude Blahova sbírka v lecčems připomínat oblíbené *Slovácké pjesničky* Jana Poláčka. Blahovy *Záhorácké pjesničky* měly v původním vydání podobný formát, vycházely po jednotlivých dílech obsahujících kolem 200 písní. Na rozdíl od *Slováckých pjesniček* mají *Záhorácké pjesničky* lepší pasportizaci, neboť je zde vždy uváděn zpěvák a obec, kde byla píseň zapsána. (*Slovácké pjesničky* lokalizují písně zpravidla jen podle oblastí – Horňácko, Podluží atd., bez uvedení